

Tandori Dezső

„ALJOSA BÚCSÚJA”

1977-ben, egy forró, kihalt, nekem nem tudom miért olyan csüggesztő, nagy nyári napon, szombaton, fáradtan ébredtem, életuntan – ó! hohó! –, azt mondtam: „Istenem, eleget adtál... mindenfélét... barátságot, szerelmet... nem akarom újrakezdeni... kérlek, hagyj örökre békén”. Szabadon idéztem akkor s most Graham Greene-t, *The Heart of the Matter* című regényét, melyet még irodalmi kutya-kölyök-koromban Mészöly Miklóssal jószerén egyidejűleg olvastunk, egyéb könyvek mellett hosszú sétáinkon taglaltunk. No, lementünk társnémmal vásárolni, s a poros járdán, a kihalt napfényes világban egy verébfiókat leltünk, kit megmenteni nem bírtunk még, de a következőt igen, ő lett Szpéró, élt tíz és háromnegyed évet, utána egy évvel jött a Samu, élt tizenhárom stb. Mintha Isten azt mondta volna nekem: „Öcsi, azt majd én határozom meg, mikor volt elég, meddig nem elég... tessék ügyködni”. Hála az égnek még mindig van öt madarunk, egy vak szenci-nege például, meg négy veréb, öregek, gyermekként kedvesek nekünk, s még sok mindenként. De hogy haláluk közeledik inkább, s nem idekerülésük perce – na, világos? abszurd mondás, mégis hangsúlyoztam vele egy tény –, erős szívszorogások fognak el, mi lesz azután? Elérkezne az, hogy „Isten békén hagy”? Már az ne legyen!

De így aztán elfognak ismét csüggedések, Kafkát sem kell idéznem hozzájuk rég, egy idő múlva az van, hogy „ember a dolgát maga intézze el, ember legyen maga hasonlata”... hát hasonlatanyagom tényleg van elég, sok is. Újabban – főleg Gida madarunk halála után – sokszor búsongtam. Finom szóval élve. Elnéztem a megmaradt Ötöket, ő, hol vannak már tizenegyen, tizenketten! S akik élnek, itt fognak hagyni engem szintén. Már szoktam magamat – mint J. A. a szívét a csendhez – a kinti madarak szépségéhez, az ő elevenségük önzetlen, fogyasztó apró-népséget. Éljetek egészségben, ne szorulatok rám! Hát ez se könnyű műfaj. Látogatom a megboldogultak sírját, aztán átvágok a Naphegyen, kora reggeli, csendes utcák – a csend, a csend! –, rakják a fát a Déli pályaudvarnál, baktatok. Idős hölgyek jönnek bevásárlókosárral. Pilinszky jut eszembe, az ő verse, ahol a nagyra nőtt kendőben és kabátban valaki, talán a költő beteg édesanyja, mint Karamazov Aljosa, olyan.

Műlik elfelé mindenféle. Nekem. Senki át ne vegye hangoltságomat. De hadd legyen jogom mesélni. Ó, amikor nem volt szabad peszsimista dolgokat mondani, mert ártott volna az a termelésnek. Hamlet-kötetem, Talált tárgyam, melynek A. Rimbaud a sivatagban forogtat lett volna a címe, eleve nem volt kegyelt alapmatéria így, így sem. A sok bírálat, sértegetés, szinte lesajnálás – ugyanúgy fordított beljebb magamba, mint alapvető hajlamom; ám mert természetem komoly, idézem Petőfit, komolyan akarom a kapcsolatokat is, hát ezekben, ezekhez felvidámodom. Nem feledhető azonban az elmúlás feletti alapkeserűség. Nem véletlen, hogy Lenaut fordítottam jószerén elsőül, még abban a bizonyos írói kutya-kölyök-korban. Hát valami elmúlásos bánatra a Karamazov-testvérek regényéből azt a híres mondást szerettem volna csak citálni, hogy „A szerelem elmúlt, Mitya”, de helyette csakhamar az utolsó, Iljusecska temetése. Beszéd a kőnél című fejezetre lapoztam. Mennyit beszélnek manapság az unalomról. Nem kell ezt erőltetni, rossz-cimkéül aggatni. Egykor nyilván nem ez az Aljosa-Iljusecska fejezet volt vérlázító-kedvenc izgalunk e könyvből. Ma engem e lapok fokról fokra jobban megrendítenek.

Afiúktól, fiatal barátaitól búcsúzik Aljosa, a temetés után, Iljusecska „kövénel”. Ezt mondja: „Uraim, hamarosan elválunk. Egy ideig még itt maradok... de hamarosan elhagyom ezt a várost. Tehát elválunk, uraim. Állapodjunk meg itt, Iljusa kövénel, hogy sohasem feledjük egymást.” Már nem is pontosan idézem. Először Iljusát, másodsor egymást, ez a szöveg. De szép, ugye? És hogy „akármilyen fontos dolgokkal foglalkozunk, akármilyen tisztségbe jutunk, vagy nagy csapás ér – sose feledjék, milyen jó volt mindnyájunknak, amikor ilyen szép és jó érzés egyesített bennünket, s ez az érzés, amíg a szegény kisfiút szerettük, talán bennünket is jobbá tett, mint amilyenek valójában vagyunk.” S ha netán rosszakká lennénk, ha csak átmenetileg is, mondja Aljosa, de egyetlen jó cselekedetünkre visszaemlékezhetünk, mint ahogy Iljusának segítettünk etc., az már megváltás, segítség.

Rádásul az is előjön, hogy Iljusa azt kérte papájától, sírjára szórjanak morzsát, jönne oda sok veréb, akkor ő nem érzi magát egyedül.

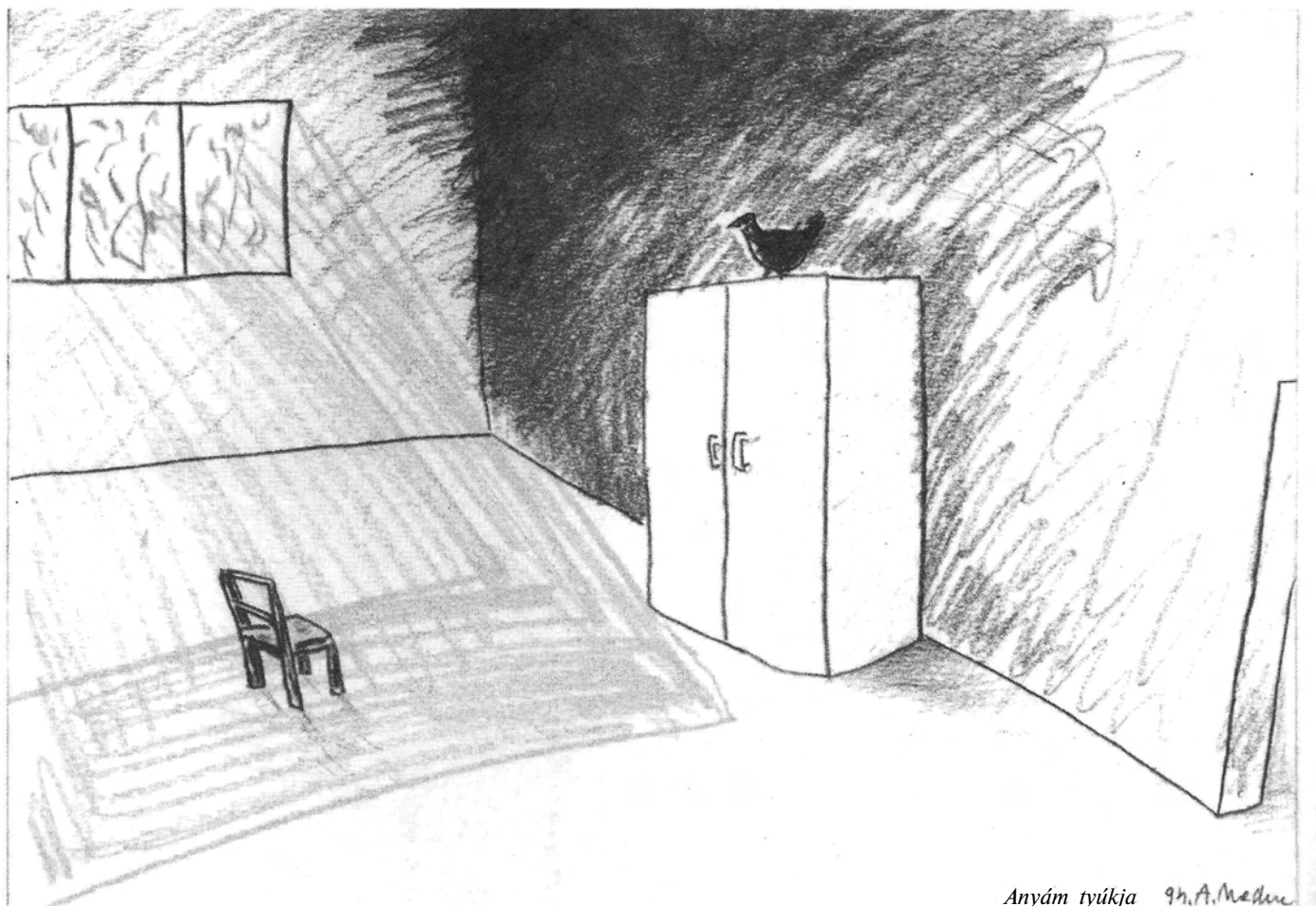

Istenem, Istenem – hogy Ottlik Géza olykor kifogásolt, „túl kevésbé művesnek” nevezett szavait idézem – Istenem, Istenem! Milyen könnyen csüggedek. Elhagynám a várost és határát, ahogy Szép Ernő írta, holott ő írja azt is, hiába megy el, csak magával megy szembe. Erre mutatott rá a Karamazov-szöveg.

Milyen nemesen izgalmas, nyugtot mennyire nem enged! Egészségesebbé-nyugtalanítja így a szívet, masszázs. Állok az ő köveiknél, a madársíroknál. Társaiménál. Bizony, ha az Odüsszeiát olvasgatom, akkor is az a sor kap meg a legjobban, mely a társak elvesztését panaszolja fel. De ha nagyon erős vagyok, ezt gondolom, még életemben, nem a síromból, úgy érzem, velem vannak halott szeretteim, a madarak. Mi minden emlék gyűlt össze! Éliás, ahogy úti könyveinkre és karunkra hordta fészkéhez a fűvet. Dehogy értelmetlenül! S Iljusecska köve? Szpéro mennyit álldogált kalitkájában a nagy kövön. Most kezembe veszem, megszorogatom a követ. Porózus, likacsos kavics. Samu annyira szeretett a tenyeremben ülni, mert látta, Szpéro is ott hasalgat. És Csucusu ződink igazságosan osztotta meg szabadidejét társném közt s köztem. De ezek csak a nagyon könnyen elmondható emlékek. A bonyolul-

tabbak olyanok, mint amikor nem tudjuk egy kedves, fontos hely címét, nevét, ám teljesen világos, akár Londonban, hogyan találánánk, álmunkban is, oda. Főleg álmunkban. Álmomban ritkán élnek újra halott madaraink, de nagyon boldog álmok ezek. Ide kötnek, igen, még élve érzem jelenlétüket, s fogalmam sincs, hogyan, mert testi valójukban, persze, hogy nem, de azt érzem, „feltámadnak”, találkozni fogunk. Ki tudja, miféle érzet fog el egy nap, s azt mondom: „itt van újra a Csucusu...” Vagy a Samu. A Szpéro. Éliás. A vak Pipi Néni.

Aljosa búcsúszövege épp ezt adta nekem: nem szabad elbúcsúznom. Ha elutazom is olykor, amiként Szpéro élete alatt sosem mentem sehova, Vecsésig se, német ösztöndíjra se, itt vagyok honos, ide köt „az ő kövük”, sírjuk gesztenyefája. És az „Iskola a határon” híres trieszti lovása mintájára valaki-valami egyértelműen azt mondja nekem: Élj. Ami elviselendő, épp így, nagyon is élve kell elviselni. Hogy beleépüljön minden alkalmi elmenésbe, alapvető ittmaradásba. Viszontlátásra, uraim! Köszönöm, hogy együtt voltunk – egy írás, egy olvasás erejéig. Viszontlátásra, kedves hölgyek, urak, a viszont-olvasásra.

Anyám tyúkjá 9h.A.Medve

